

بررسی محتوای دروس ارائه شده به دانشجو معلمان رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان در جهت

افزایش تعاملات نهاد خانواده و مدرسه

علی آقاجانین صباغ^۱، علیرضا احمدی^۲

۱- دانشجوی کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی، پردیس شهید باهنر، دانشگاه فرهنگیان، اصفهان، ایران.

aliaghajanian4@gmail.com

09140313305

۲- دانشجوی کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی، پردیس شهید باهنر، دانشگاه فرهنگیان، اصفهان، ایران.

alirezaahmady88@gmail.com

09103543346

چکیده

خانواده به عنوان اولین محیطی که انسان در آن پرورش می‌یابد و بیشترین تعلق خاطر را به آن دارد. والدین برای دستیابی فرزندان خود به شایستگی‌ها و مهارت‌های لازم از هیچ تلاشی دریغ نمی‌کنند و پس از تعلیم کودک در خانواده، او را جهت حضور در مدرسه آماده می‌کنند لذا تعامل والدین با نهاد مدرسه به عنوان خانه دوم دانش آموزان می‌تواند زمینه ساز بستری مفید و مناسب در جهت دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت دانش آموزان شایسته فراهم آورد؛ لذا بررسی محتوای دروس دانشگاه فرهنگیان به عنوان دانشگاه ماموریت‌گرا جهت تربیت معلمان متعهد و بررسی نقش مطالب ارائه شده در دوران تحصیلی دانشجومعلمین در جهت رسیدن به نقش معلم به عنوان حلقه مفقوده تعامل خانواده و مدرسه پرداخته است. این پژوهش به صورت تحلیلی-توصیفی و با بررسی سرفصل‌ها و دروس ارائه شده در برنامه‌ریزی تغییر یافته در سال ۱۳۹۹ برای دانشجو معلمان رشته آموزش ابتدایی به میزان بررسی تعامل و نقش خانواده در یادگیری پرداخته و با بررسی مشکلات یادگیری، فنون راهنمایی و مشاوره، شناخت مسائل کودکان و نوجوانان، روانشناسی رشد، اخلاق حرفه‌ای معلمی، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، آموزش مطالعات اجتماعی، آموزش دینی و مشکلات یادگیری به بررسی نقش والدین در یادگیری نحوه تعامل معلم با اولیا و همکاری مدرسه و خانواده در جهت پیشگیری از مشکلات یادگیری و اجتماعی را مورد بررسی و مطالعه قرار داده است.

واژگان کلیدی: دانشگاه فرهنگیان، برنامه درسی، آموزش ابتدایی، تعاملات خانواده و مدرسه.

۱- مقدمه

بنیان هر جامعه‌ای وابسته به تعلیم و تربیت افراد آن جامعه است. شکل‌گیری شخصیت نسل جدید به عوامل مختلف درونی و بیرونی بستگی دارد. عوامل مختلفی در تربیت مؤثر هستند که هر یک در جای خود مهم بوده و دارای درجه‌ی خاصی از تأثیر می‌باشند. در میان این عوامل مختلف بیشترین تأثیر در تربیت به خانواده و مدرسه بر می‌گردد در واقع این دو، شخصیت هر فرد را شکل می‌دهند. معلم در دبستان مسئول تمام افرادی است که زیر دست او تربیت می‌شوند. در واقع رفتار معلم تأثیر بسزایی بر رفتار و خلق و خوی دانش‌آموزان خواهد داشت. همانطور که می‌دانید افراد زیادی در سیستم‌های آموزشی مشغول به کار هستند که فعالیت‌هایشان به طور مستقیم و غیر مستقیم بر تربیت دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد اما در این بین معلم نقش برجسته‌تری دارد. رابطه‌ای که دانش‌آموز با معلم دارد رابطه‌ای باطنی و معنوی است. هر ساله چندین نفر وارد دانشگاه‌ها و دیگر مراکز آموزش عالی می‌شوند تا پس از طی

آموزش‌های الزم و وظیفه‌ی تعلیم و تربیت نسل جوان‌تر از خود را برعهده بگیرند. این عده که حدود یک پنجم پذیرفته شدگان هر سال مؤسسات آموزش عالی را تشکیل می‌دهند از هدفدارترین دانشجویان هستند زیرا از زمان انتخاب رشته‌های تحصیلی دقیقاً می‌دانند چه هدفی را دنبال می‌کنند (سرمد، ۱۳۸۸ به نقل از عباسی و همکاران، ۱۴۰۲).

یکی از این هدف‌ها در میان دانشجویان معلمان کسب دانش و مهارت، جهت ارتباط و تعامل با خانواده دانش‌آموزان است زیرا؛ تعامل جزء پدیده‌هایی است که از گذشته تا کنون با زندگی انسان عجین شده و یکی از مهم‌ترین نیازهای زندگی اجتماعی وجود تعامل ارتباط و همکاری است که متناسب با وضعیت اجتماعی در هر وقت و موقعیتی به شکل‌های مختلف صورت می‌گیرد. نظام آموزش و پرورش نیز درون هر جامعه‌ای ذاتی تعاملی دارد زیرا بنیاد وجودی آن متشکل از نهادهای اجتماعی از جمله گروه و خانواده است. آموزش و پرورش مشارکت تمام عناصر دخیل در فرایند یاددهی - یادگیری را طلب می‌کند. در چنین فرآیندی اندیشه یادگیری و شرکت در تصمیم‌گیری‌ها سبب رشد و بالندگی اجتماعی، سیاسی و فرهنگی شده است و زمینه‌های تحقق جامعه پویا و توسعه یابنده را فراهم می‌آورد از این روست که نظام‌های آموزش رسمی جهانی در سراسر دنیا درصدد هستند تا هر چه بیشتر امکان تداوم نقش تربیتی خانواده‌ها را در نظام آموزش رسمی و عمومی فراهم سازند (مظاهری موسی پور و ناطقی، ۱۳۹۶). در این راستا ارتباط مؤثر میان خانواده و مدرسه اهمیت فراوانی دارد، و اگر این ارتباط به صورت صحیح رخ دهد موجب ارتقاء عملکرد تحصیلی و رفتاری دانش‌آموزان می‌شود. با این رویکرد، معلمان می‌توانند با بهره‌گیری از دانش و مهارت‌های به دست آمده، بهبودی مثبت در محیط آموزشی و تربیتی دانش‌آموزان خود ایجاد کرده و در نتیجه، به توسعه نظام آموزشی موفق و پویا کمک شایانی نمایند. اما فراهم کردن بستر این تعامل صرفاً منحصر به معلمان نیست بلکه خانواده‌ها هم به عنوان یکی از عناصر کلیدی این تعامل باید نقش خود را به درستی ایفا کنند.

دبیری منش و صداقت خواه، (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان "چگونه با استفاده از مدیریت خود می‌توانیم نقش انجمن و اولیاء را در امور مدارس ابتدایی افزایش دهیم؟" دریافتند که خانه و مدرسه به عنوان دو نهاد اصلی تعلیم و تربیت هر جامعه‌ای محسوب می‌شوند. وجود والدین توانا و قابل نمی‌تواند جای مدرسه را بگیرد و همکاری و هماهنگی این دو نهاد مهم در یک برنامه واحد و منسجم می‌تواند ثمربخش باشد. شکل‌گیری شخصیت و رشد روانی کودکان بیش از همه در گرو عملکرد خانه و مدرسه است. صفایی موحد و بهادری، (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان "بررسی تأثیر فرهنگ مدرسه و سرمایه فرهنگی خانواده بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان" دریافتند که؛ کودکان پیش از ورود به مدرسه در نهاد خانواده آموزش‌هایی جهت اجتماعی شدن و فرهنگ‌پذیری را تجربه می‌کنند. تفاوت میان آموزش‌های خانواده‌ها موجب می‌شود اشتراکات میان شناخت ارزش‌ها و نگرش‌های مدرسه و خانواده در کودکان متفاوت باشد. همچنین هر مدرسه دارای نوعی فرهنگ است که بر عملکرد دانش‌آموزان و کارکنان تأثیر می‌گذارد. بنابراین دو عامل فرهنگ خانواده و فرهنگ مدرسه بر عملکرد دانش‌آموزان تأثیر گذارند.

یافته‌های پژوهش ارغوانی و همکاران، (۱۴۰۲) نشان می‌دهد که تعامل و روابط مثبت و حمایتی معلمان و والدین می‌تواند موفقیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان را تسهیل کند. همچنین، آگاهی فراشناختی دانش‌آموزان نقش مهمی در این رابطه دارد و با افزایش آگاهی فراشناختی، یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان افزایش می‌یابد.

معیدفر و دارابی، (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان (ذهنیت دانش‌آموزان در میانه گفتمان خانواده و مدرسه (مطالعه دانش‌آموزان دختر شهر ایلام)) به این نتیجه رسیدند که؛ خانواده و مدرسه دو نهادی دارای گفتمان هستند که در شکل‌گیری ذهنیت دانش‌آموزان نقش مهمی دارند. این دو نهاد در چهار مؤلفه تحصیل، مذهب، پرورش سیاسی و انضباط در مقابل یکدیگر قرار دارند. مدرسه در پی تکوین ذهنیتی است مطابق با آرمان‌های دولت و حکومت اما خانواده‌ها عمدتاً آرمان‌هایی دارند که در آن‌ها آسان‌گیری مشهودتر است.

دهقان و هکاران، (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان (تشابه و تضاد ارزش‌ها و هنجارهای نهاد خانواده و مدرسه و تأثیر آن بر جامعه‌پذیری دانش‌آموزان) دریافتند که؛ افراد به وسیله یادگیری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی که از نهادهایی همچون مدرسه، رسانه‌ها و گروه‌های همسالان صورت می‌گیرد جامعه‌پذیر می‌شوند. خانواده هم در این میان مانند یک فیلتر، عقاید و ارزش‌ها به صورت اختصاصی و انتخابی به کودک ارائه می‌کند. حال هر چقدر میان آموزش ارزش‌ها و هنجارها در خانواده و مدرسه تجانس بیشتری وجود داشته باشد فرد به ثبات شخصیت می‌رسد. و هرچه میان این آموزه‌ها تفاوت‌های بیشتری وجود داشته باشد موجب جامعه‌پذیری ناقص و از

جنبه های فردی نابسامانی، تزلزل و در نهایت بحران هویت در فرد است.

کریمی و همکاران، (۱۳۹۹) در پژوهشی (مشکلات عملکرد حرفه ای آموزگاران دانش آموخته دانشگاه فرهنگیان) به بررسی عمده ترین کاستی های شناسایی شده در عملکرد معلمان دانش آموخته دانشگاه فرهنگیان پرداختند. که می توان به مشکل در مدیریت و اداره کلاس، تعامل مؤثر با همکاران و اولیا و تدریس در کلاس های چند پایه و پایه اول اشاره کرد. و برای حل این مشکلات می توان از این راهکارها بهره برد؛ ۱- ارائه دروس کاربردی مثل شیوه های ارتباط مؤثر با همکاران و اولیا. ۲- به کارگیری اساتید متخصص برای هر درس. ۳- توجه بیشتر به مطالب درسی پایه اول دبستان و کلاس های چند پایه ۴- افزایش ساعات درس کارورزی.

بررسی های انجام شده بیانگر آن است که هم اکنون، تعامل و همکاری خانواده های دانش آموزان با مدارس محدود است و این امر مسبب می شود که مدارس به اهدافی که مدنظر دارند نرسند. در این میان نقش معلم به عنوان تقویت کننده این تعامل، بسیار پررنگ تر از سایر عوامل اجرایی مدرسه است به ویژه در مدارس دوره ابتدایی که معلم تأثیر بسیار زیادی بر فرآیند تعلیم و تربیت دانش آموزان دارد. بنابراین، آموزش معلمان برای تعامل با خانواده دانش آموزان و افزایش مشارکت والدین می تواند منجر به بهبود این وضعیت و ایجاد ارتباط مؤثر بین خانواده ها و مدارس شود.

ارتباط بین والدین و معلمان سبب می شود که فرایندها و روش های مد نظر در یادگیری مطالب که توسط معلم ارائه می گردد در خانواده نیز تقویت شود به علاوه اهداف و انتظارات والدین از مدرسه شناسایی و برای تحقق اهداف در مدرسه برنامه ریزی شود اما نکته حائز اهمیت آن است که مدرسه دارای ظرفیت و پتانسیل هایی است که در خانواده وجود ندارد و بالعکس منابع و ظرفیت هایی در خانواده وجود دارد که در مدرسه خلاء آن احساس می شود تعامل مناسب، هدایت شده و هدفمند می تواند تمامی ظرفیت های تربیتی و اجتماعی را برای تربیت دانش آموز این سرزمین رقم بزند.

برای دستیابی به این امر مهم آموزش و دغدغه مند کردن معلمان برای بهبود فرایند یاددهی و یادگیری که با تعامل و همکاری کادر مدرسه و اولیای دانش آموزان صورت می گیرد تا بتوان به بهترین شکل به تربیت دانش آموزان پرداخت لازم و ضروری است لذا در دانشگاه فرهنگیان که ماموریت تربیت معلم را بر عهده دارد آشناسازی با فرایندهای تعامل خانواده و مدرسه برای پیشبرد اهداف آموزشی و تحقق اسناد بالادستی و نگاه به نقش خانواده در تعالی جامعه و کمک به فرایند ارتباطی بین مدرسه و خانواده ضروری و لازم می باشد.

در کشور ما اکثر نو معلمان از طریق تحصیل در دانشگاه فرهنگیان به کسب مهارت های حرفه ای معلمی پرداخته اند. یکی از رشته های ارائه شده در این دانشگاه کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی است. دانشجویان این رشته با گذراندن دوره چهار ساله و ۱۵۰ واحد درس فارغ التحصیل شده و به عنوان معلم در دوره اول و دوم ابتدایی مشغول به کار می شوند. در این مقاله می خواهیم به بررسی محتوای ارائه شده به دانشجو معلمان آموزش ابتدایی جهت ایجاد و افزایش تعامل میان خانواده و مدرسه بپردازیم.

۲- اهداف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، بررسی محتوای دروسی است که به دانشجویان رشته آموزش ابتدایی در دانشگاه فرهنگیان ارائه می شود، به منظور افزایش تعاملات بین خانواده و مدرسه. این پژوهش به دنبال شناخت و تحلیل محتوای دروسی است که به دانشجومعلمان ارائه می شود، به منظور بررسی میزان تأثیر محتوای ارائه شده در افزایش تعاملات میان خانواده و مدرسه.

۳- سؤالات پژوهش

۳-۱- در برنامه درسی دانشجو معلمان رشته آموزش ابتدایی تا چه میزان به فرآیندهای ارتباطی با اولیا و مربیان اشاره شده است؟

۳-۲- آشنایی دانشجو معلمان از کارایی و اثربخشی ارتباط مدرسه و خانواده تا چه میزان بر بهره وری نظام آموزشی اثرگذار است؟

۳-۳- دانشجو معلمان پس از ورود به نظام آموزشی تا چه میزان می توانند در ارتقاء نقش خانواده و افزایش اثربخشی خانواده‌ها در اجتماع نقش ایفا کنند؟

۴- روش پژوهش

پژوهش حاضر به صورت کیفی به بررسی دروس ارائه شده برای دانشجو معلمان رشته آموزش ابتدایی در جهت تعامل نهاد مدرسه و خانواده می‌پردازد؛ لذا برای تحقق این امر از روش تحلیلی-توصیفی برای بررسی دروس صورت می‌پذیرد. با بررسی سرفصل‌های ارائه شده به دانشجو معلمان رشته آموزش ابتدایی در دروس تخصصی و دروس تعلیم و تربیت اسلامی به تحلیل نقش والدین در آموزش و پتانسیل آنها پرداخته و توصیف منابع و اهداف تعیین شده برای هر درس برای دستیابی به اهداف مورد مطالعه توصیف می‌گردد. دروس بررسی شده در این پژوهش به صورت هدفمند از میان دروس تخصصی و خاص دانشگاه فرهنگیان با این ویژگی که در اهداف کلی درس مورد پژوهش توجه به نقش یا تعامل والدین در جهت بهبود فرایند تعلیم و تربیت و کاهش آسیب‌های اجتماعی برای دانش آموزان را به ارمغان آورد مورد مطالعه قرار می‌گیرد به علاوه به توصیف رابطه والدین و معلم در ابعاد مختلف را مورد بررسی و تحلیل قرار می‌دهد. علت انتخاب دروس دانشجویان رشته آموزش ابتدایی این است که والدین در دوره ابتدایی بیشتر از سایر دوره‌ها تحصیلی به دلیل سن پایین کودک بیشتر تعامل والدین با مدرسه هست بدین منظور آموزش ارتباط و تعامل معلم با والدین و نقش آنها در آموزش پررنگ‌تر از سایر دوره های تحصیلی به حساب می‌آید؛ لذا در دروس این رشته باید بستر موضوع تعامل با والدین به چشم بخورد.

۵- نقش خانواده در فرآیند آموزش

خانواده نخستین و مهم‌ترین نهاد تعلیم و تربیت و شکوفایی استعداد هاست؛ که هرگونه تحول و تغییر اجتماعی در ابتدا باید از آنجا شروع شود. و به عنوان زیربنای جامعه و نخستین بستر رشد و شکوفایی استعداد‌های کودک و محیط اولیه رشد کودک دارای اهمیت بالایی است.

پیش از ورود کودک به مدرسه والدین برترین الگوی فرزندانشان هستند و بیشترین تأثیرگذاری را بر آنها دارند (کاسپی، ۲۰۱۳). در نتیجه، محیط خانه و پویایی بین اعضای خانواده، زمینه ساز تعاملات اجتماعی آینده کودک در یک جامعه معین از سنین پایین است. (جنکس، ۲۰۱۳). همچنین خانواده مهم‌ترین عامل تشکیل دهنده‌ی نگرش و دیدگاه در کودک، نسبت به تحصیل آینده اوست. هر خانواده متناسب با موقعیت اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی خود به تعلیم و تربیت کودک خود برای ورود به مدرسه و اجتماع می‌پردازد. پرورش اجتماعی و فرهنگی افراد به معنای جذب آنها در گروه هاست؛ به طوری که به اعضای فعال جامعه مبدل شوند (علاقه بند، ۱۴۰۰). زمانی که بین تعلیم خانواده و تعلیم مدرسه هماهنگی وجود داشته باشد دانش‌آموز بهتر می‌تواند خود را با موقعیت آموزشی وفق دهد. از طرف دیگر ناهماهنگی میان ارزش‌های خانه و مدرسه در کودک تعارض ایجاد می‌کند و سازگاری او را مختل می‌کند که طبعاً بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی او تأثیر نامناسبی بر جا می‌گذارد.

از مهم‌ترین ابزارهای کنترل این هماهنگی و تطابق، ارتباط مستمر والدین با مدرسه می‌باشد (سیدان و محسنیان، ۱۳۹۶). پژوهش‌ها حاکی از آن است که مشارکت والدین و پشتیبانی عاطفی سبب افزایش عملکرد تحصیلی سازگاری تحصیلی و همچنین کاهش مشکلات رفتاری می‌شود (بونک و همکاران، ۲۰۱۸). والدین دانسته یا نادانسته و به صورت مستقیم و غیر مستقیم بر فعالیت‌ها و اهداف مدرسه تأثیر گذارند (سلیقه‌دار، ۱۴۰۰). اولین نقش اولیا در فرآیند آموزش، حمایت و تشویق کودکان به یادگیری است؛ والدین می‌توانند با ابراز حمایت و تشویق به کودکان، آنها را به سمت یادگیری و پژوهش ترغیب کنند. این حمایت و تشویق می‌تواند به عنوان یک عامل مهم در تقویت اعتماد به نفس کودکان عمل کند و آنها را به سمت دستیابی به موفقیت‌های تحصیلی هدایت کند. نقش دوم اولیا در فرآیند آموزش، همکاری با مدرسه و معلمان است. که شامل داوطلب شدن در انجام مدرسه، برقراری ارتباط با معلم، حضور در کارکردهای مدرسه و کمک به تکالیف منزل می‌باشد (کاسترو و همکاران، ۲۰۱۵). در این زمینه والدین می‌توانند با همکاری و هماهنگی با مدرسه و معلمان، بهبود فرآیند آموزش و پرورش کودکان خود را تسهیل کنند. این همکاری می‌تواند شامل حضور فعال و

مشارکت در جلسات مدرسه، مشارکت در انجمن اولیا و مربیان و ارائه بازخورد نسبت به عملکرد دانش آموز در خانه باشد. در نتیجه برقراری چنین روابطی، سوء تفاهمات در زمینه اهداف و اقدامات آموزشی کاهش یافته. میان مدرسه و اجتماع پیوند و یگانگی پدید می آید و استفاده مؤثر از فرصت‌ها و منابع موجود امکان پذیرتر می شود (علاقه بند، ۱۴۰۱). نقش سوم اولیا در فرآیند آموزش، تأمین شرایط مناسب برای یادگیری کودکان است. والدین مسئول ایجاد شرایط مناسب برای یادگیری کودکان خود هستند. این شامل فراهم کردن محیط زندگی مناسب، تأمین منابع آموزشی، پشتیبانی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری و ارائه حمایت‌های روحانی و روانی به کودکان است.

۶- نقش معلم در ایجاد تعامل میان خانواده و مدرسه

نقش که معمولاً در روان‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی از آن بحث می‌شود نشانگر رفتار یا عملی است که در اوضاع و موقعیت‌های معین از شخص سر می‌زند و می‌توان آن را پیش‌بینی و پیش‌گویی کرد و غالباً آگاهانه است (علیزاده و خیامی‌فر، ۱۳۹۴).

معلم نقش بسیار مهمی در ایجاد و تقویت این تعامل دارند. آن‌ها می‌توانند به عنوان پل ارتباطی بین خانواده و مدرسه عمل کنند و به بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان کمک کنند.

اولین نقش معلم در ایجاد تعامل میان خانواده و مدرسه، اطلاع‌رسانی است. معلم می‌تواند اطلاعات وضعیت تحصیلی، جسمانی، رفتاری و عاطفی دانش‌آموزان را به والدین اطلاع دهند و به آن‌ها کمک کنند تا بهترین راه‌حل برای حمایت از فرزندشان را پیدا کنند. دومین نقش معلم، هماهنگ‌سازی است. آن‌ها می‌توانند نقش والدین و نقش خود را به طور کامل هماهنگ کنند و به والدین کمک کنند تا نقش خود را به خوبی در پشتیبانی از تحصیلات فرزندشان اجرا کنند. سومین نقش معلم، تشویق و حمایت است. آن‌ها می‌توانند با بیان اهمیت مشارکت و تعامل میان خانواده‌ها و مدرسه، والدین را به حضور در جلسات و مراسم‌های مدرسه تشویق کرده و آن‌ها را در حمایت از دانش‌آموز خود در تحصیلات یاری کنند.

با توجه به این نقش‌ها، معلم باید برای افزایش تعامل میان خانواده و مدرسه، دارای مهارت‌های ارتباطی و تبلیغاتی مناسب باشند. آن‌ها باید بتوانند به خوبی با والدین ارتباط برقرار کرده و آن‌ها را به حضور فعال در فرآیندهای تحصیلی فرزندانشان تشویق کنند. به علاوه، معلم باید به خوبی آگاه باشند که هر خانواده دارای وضعیت و شرایط خاص خود است و باید بتوانند به خوبی با این تفاوت‌ها برخورد کنند. آن‌ها باید قادر باشند با همکاری والدین، بهترین راه‌حل‌ها را برای پشتیبانی از تحصیلات دانش‌آموزان پیدا کنند.

ناگفته نماند که در این عرصه چنانچه معلم دارای تعهد و تخصص باشند در تمامی سطوح علمی، عاطفی، تربیتی و اجتماعی روابط موفق‌تری را می‌توانند برقرار کنند که نتایج درخشانده‌تری را نیز حتماً در پی خواهد داشت (آقاجانیان صباغ و همکاران، ۱۴۰۲) بنابراین این معلم باید برای کسب چنین مهارت‌هایی در دوران تحصیلی خود با این مهارت‌ها آشنا شوند و مهم‌ترین بستر برای یادگیری آن‌ها دانشگاه فرهنگیان است. که رسالت اصلی آن تربیت معلم و آماده‌سازی افراد برای حرفه معلمی است.

بررسی محتوای ارائه شده به دانشجو معلم آموزش ابتدایی در جهت ایجاد تعامل دوره کارشناسی پیوسته رشته آموزش ابتدایی، یکی از دوره‌های آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است که هدف آن تربیت معلمانی است که واجد شایستگی‌های لازم جهت اشتغال به فعالیت‌های آموزشی و پرورشی در دوره ابتدایی باشند (برنامه درسی و سرفصل دروس دوره کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی، ۱۳۹۹). این رشته تا سال ۱۳۹۵ با عنوان رشته علوم تربیتی گرایش آموزش دبستان و پیش‌دبستانی اجرا می‌شد. اما با ابلاغ برنامه درسی جدید با عنوان رشته آموزش ابتدایی، این رشته جایگزین رشته قبلی شد. در سال ۱۳۹۹ نیز برنامه قبلی مورد اصلاح و بازنگری قرار گرفت.

هدف کلی برنامه درسی کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی تربیت مربیانی است که با تسلط بر فلسفه تربیت اسلامی، مبانی علم تعلیم و تربیت و شناخت ویژگی‌های کودکان بتوانند فرصت‌های تربیتی مناسبی برای یادگیری مهارت‌های پایه و آداب و مهارت‌های بنیادین

زندگی در دوره ابتدایی فراهم آورند و با استفاده از روش های مناسب تدریس و ارزشیابی، زمینه تحقق شایستگی های مورد انتظار برنامه درسی ملی و اهداف برنامه درسی دوره ابتدایی را برای همه دانش آموزان با در نظر گرفتن تفاوت های فردی آن ها فراهم آورند (همان، ۱۳۹۹). این رشته ۱۵۰ واحد درسی دارد. که از این تعداد ۹۹ واحد به دروس تخصصی ۲۶ واحد به دروس عمومی، ۱۳ واحد به دروس تعلیم و تربیت اسلامی و ۱۲ واحد به دروس تربیتی اختصاص یافته. در برنامه درسی رشته آموزش ابتدایی کسب شایستگی حرفه ای معطوف به دانش موضوعی (شایستگی تخصصی رشته)، شایستگی معطوف به دانش تربیتی، شایستگی های معطوف به عمل تربیتی موضوعی و شایستگی های معطوف به دانش عمومی پیش بینی شده است (موسی پور و احمدی، ۱۳۹۶). با بررسی برنامه درسی و سرفصل دروس دوره کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی، مشخص شد که در سرفصل دروس زیر به موضوعات آموزش خانواده، تعامل و مشارکت خانواده و نقش معلم در این تعامل اشاره شده:

۱-۶- سلامت، بهداشت و صیانت از محیط زیست: در این درس به طور کلی دانشجو با اطلاعات بهداشتی، انواع بیماری ها، روش های ارتقای سلامت، اکوسیستم محل زندگی خود و عوامل مؤثر در آن آشنا می شود. یکی از تکالیف عملکردی که در سرفصل این درس آورده شده و زمینه ساز تعامل معلم با خانواده هاست، اطلاع بیماری (شپش) یک دانش آموز فرضی به خانواده دانش آموز از طریق نامه است.

۲-۶- اخلاق معلمی از دیدگاه اسلام: از جمله اهداف این درس می توان به آموزش صفات اخلاقی، آداب باطنی و ظاهری مطلوب برای معلم از دیدگاه اسلام. توانایی مواجهه صحیح با چالش های اخلاقی و شناخت اصول حل تزاخم های اخلاقی اشاره کرد. در سرفصل های این درس به شیوه های تعامل صحیح معلم با والدین ضمن رعایت ادب، حرمت، تواضع و حفظ اسرار، اشاره شده است.

۳-۶- روانشناسی رشد (کودک و نوجوان): در این درس دانشجو با ابعاد رشد کودک و ویژگی های آن در هر دوره رشد آشنا می شود و یاد می گیرد بر اساس ویژگی های کودک و نوجوان با او برخورد و تعامل داشته باشد. در سرفصل های این درس دانشجویان با مفهوم خانواده و تأثیر آن بر کودک آشنا می شوند.

۴-۶- جامعه شناسی آموزش و پرورش: در این درس دانشجویان به طور کلی با رابطه آموزش و پرورش با اجتماع، دستاوردها و معضلات آموزش و پرورش ایران، مدرسه و روابط اجتماعی آن، فرایند جامعه پذیری دانش آموزان، نظریات کلاسیک جامعه شناسی آموزش و پرورش، انواع سرمایه در آموزش و پرورش و مفهوم عدالت آموزشی آشنا می شوند.

در یکی از تکالیف بیان شده در سرفصل این درس از دانشجو خواسته می شود تا در خصوص نحوه جلب مشارکت های مردمی در آموزش و پرورش در قالب برنامه های گوناگون چون گسترش مدارس غیر دولتی و تعاملات انجمن اولیا و مربیان تحقیق کند.

۵-۶- فنون راهنمایی و مشاوره در دوره ابتدایی: در این درس دانشجویان با نظریات مختلف مشاوره و راهنمایی در جهت شناسایی و حل مشکلات رفتاری و روانی دانش آموزان، روش های مشاوره فردی گروهی برای کمک به خانواده دانش آموزان و ویژگی های فرایند مشورتگری در مدرسه آشنا می شوند. در سرفصل های این درس دانشجویان با نظریات مشاوره خانواده بر پایه رویکرد آدلری، خانواده درمانی ویرجینیا ستر، خانواده های تک والد، خانواده های الکلی و معتاد و پیامدهای آن آشنا می شوند.

۶-۶- آموزش مطالعات اجتماعی: در این درس دانشجویان تفاوت های دانش مطالعات اجتماعی با علوم اجتماعی را تحلیل می کند. و با حوزه های اصلی، موضوعی و مفاهیم برنامه آموزش مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی از جمله حوزه نظام اجتماعی و خانواده آشنا می شوند.

۷-۶- آموزش دینی: با توجه به اینکه اولین تجربیات یادگیری مفاهیم اخلاقی و دینی دانش آموز در خانواده و از طریق ارتباط با اعضای خانواده نزدیکان و همسالان شکل می گیرد. در این درس دانشجویان با فرایند رشد اخلاقی و روش های آموزش آن به دانش آموزان، ارتباط میان آموزه های خانواده و مدرسه و تقویت ارزش ها و باورهای دینی آشنا می شوند.

۸-۶- شناخت مسائل کودکان و نوجوانان: با توجه به اینکه پایه های تربیتی کودک در خانواده نهاده می شود و در مدرسه گسترش می یابد؛ آشنایی خانواده ها و معلمان با روش های تربیت کودک و مسائل آن ها ضروری است. این درس به دانشجو کمک می کند تا مسائل و اختلالات رفتاری دانش آموز را شناسایی کند و با فراگیری شیوه آگاه سازی والدین از طریق تعامل و همکاری با آن ها مسائل

مشکلات دانش آموز را حل کند.

۹-۶- مشکلات یادگیری عمومی: هدف از این درس آموزش ویژگی های شناختی، عاطفی، هیجانی، رفتاری و اجتماعی دانش آموزان دارای مشکلات عمومی یادگیری (دیرآموز) به دانشجویان است. و در سرفصل های آن به آموزش جلب مشارکت خانواده ها در اجرای برنامه آموزشی و توانبخشی اشاره شده است.

۱۰-۶- مشکلات یادگیری خاص: هدف از این درس آموزش به دانشجویان درباره دانش آموزانی است که در یک یا چند فرآیند روانشناختی پایه (گوش دادن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن و محاسبات ریاضی) دچار مشکل می شوند. و اینکه چگونه می توان به برطرف کردن این مشکلات کمک نمود. و در سرفصل های این درس نیز به آموزش جلب مشارکت خانواده ها در اجرای برنامه آموزشی و توانبخشی اشاره شده است.

۱۱-۶- کارورزی ۱: آموزش اثربخش نیازمند آن است که معلمان در طول دوره آموزشی در معرض تجربیات متنوع و غنی قرار گرفته و قادر به مطالعه، تصمیم گیری و ارزیابی نتایج تصمیمات در موقعیت های پیچیده آموزشی و تربیتی مبتنی بر یافته های علمی و پژوهشی باشند. برنامه کارورزی فرصت برقرار ساختن پیوند میان آموخته های نظری با محیط های واقعی آموزشی- تربیتی و عمق بخشیدن به تجربه های پیشین در جهت توسعه شایستگی های حرفه ای و دستیابی به ظرفیت غایی کنش عملی در کلاس درس را فراهم می کند (برنامه درسی و سرفصل دروس دوره کارشناسی پیوسته رشته آموزش ابتدایی، ۱۳۹۹).

دانشجویان در طول دوره کارورزی و انجام تکالیف مختلف سعی می کنند تا آموخته های خود را به صورت عملی مشاهده و تجربه کنند. یکی از تکالیفی که در کارورزی ۱ به آن اشاره شده تهیه گزارش از تعاملات در سطح مدرسه از تعاملات میان مدیر، معلمان، کارکنان، دانش آموزان و نحوه تعامل با اولیاء مدرسه است.

جدول ۱: مولفه های موثر بر تعامل خانواده با مدرسه در برنامه درسی دوره کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی

عنوان درس	توانمند سازی والدین در تربیت کودک	همکاری و مشارکت والدین در فرایند آموزش	جهت دهی برای شناسایی و کشف استعداد کودکان	راهنمایی جهت بهبود روابط اجتماعی	شناسایی مسائل دانش آموز و کمک به رفع آنها
سلامت، بهداشت و صیانت از محیط زیست					*
اخلاق معلمی از دیدگاه اسلام				*	
روانشناسی رشد (کودک و نوجوان)		*	*	*	
جامعه شناسی آموزش و پرورش				*	
فنون راهنمایی و مشاوره در دوره ابتدایی	*		*	*	*
آموزش مطالعات اجتماعی		*	*	*	
آموزش دینی	*	*	*	*	
شناخت مسائل کودکان و نوجوانان	*	*	*	*	*
مشکلات یادگیری عمومی	*	*	*	*	*
مشکلات یادگیری خاص	*	*	*	*	*
کارورزی ۱				*	*

۷- نتیجه گیری

همان گونه که والدین دلسوز فرزندان خود می باشند، معلم با ایثار و جانفشانی در جهت پیشرفت و تعالی فرزندان این سرزمین نقش پررنگی را ایفا می کند؛ پس تعامل و ارتباط این دو عنصر که هدفی جز موفقیت و رستگاری آینده سازان این کشور را ندارند می تواند سرآغاز شکل گیری اهداف بزرگی برای جامعه پویا و توسعه یافته باشد.

با بررسی محیط آموزشی نقش پررنگ معلم در ارتباط و پیوند بین مدرسه و خانواده به چشم می خورد لذا دانش و تخصص معلم در این امر لازم و ضروری به نظر می رسد دانشگاه فرهنگیان به عنوان مرکز تربیت معلم در جهت تجهیز کردن معلمان به دانش هدایت و ارتباط با اولیا در تغییرات ارائه شده ویژه دانشجو معلمان آموزش ابتدایی در دروس جامعه شناسی آموزش و پرورش، فنون راهنمایی و مشاوره، مطالعات اجتماعی به نقش والدین و نحوه تعامل و راهنمایی آنها در جهت بهبود فرایندهای اجتماعی و افزایش نقش خانواده در پیشرفت و توسعه مهارت های فرزندان را بررسی و دروس روانشناسی و مشکلات یادگیری به بررسی نحوه تعامل و خارج شدن دانش آموزان از بحران های روحی و روانی و رسیدن به بهبود یادگیری را مورد توجه قرار داده است به علاوه در دوره های کارورزی به مطالعه رابطه مدرسه و خانواده و فاصله وضعیت موجود با ایده آل به تصویر کشیده می شود. اما بررسی های انجام شده در برنامه درسی دوره کارشناسی پیوسته رشته آموزش ابتدایی بیانگر آن است که ضمن اهمیت بالای بحث تعامل خانواده با مدرسه محتوای ارائه شده به میزان کافی نیست و کمبود درسی با محتوای شیوه های تعامل و جلب مشارکت والدین، در این برنامه درسی مشهود است.

منابع

- احمدی، آمنه، موسی پور، نعمت الله . (۱۳۹۶). طراحی کلان (معماری) برنامه درسی تربیت معلم (برنامه درسی ملی تربیت معلم جمهوری اسلامی ایران). تهران: دانشگاه فرهنگیان.
- ارغوانی، مرضیه، آهی، قاسم، غنی فر، محمدحسن، شهابی زاده، فاطمه، و دستجردی، رضا. (۱۴۰۲). مدل پیامدهای تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه با توجه به اثرات روابط معلم-شاگرد و معلم-والدین با نقش میانجی آگاهی فراشناختی. دست آوردهای روانشناختی (علوم تربیتی و روان شناسی)، ۳۰ (دوره ۴) (۱ (پیاپی ۲۹))، ۷۹-۱۰۴.
- آقاجانیان صباغ، علی، اصلانی کرچی، امیرحسین و جهانگیری بلطاقی، فردین. (۱۴۰۲). روش های تدریس جدید ویژه مدارس ابتدایی. نیشابور: فروغ سیمرغ.
- برنامه درسی دوره کارشناسی پیوسته رشته آموزش ابتدایی. (۱۳۹۹). مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی، (خاص دانشگاه فرهنگیان)، مجری: معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه فرهنگیان، نسخه بازنگری مجدد، مصوب جلسه ۲۴۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۵/۲۲.
- دبیری منش، فرزاد، و صداقت خواه، رامین. (۱۴۰۰). چگونه با استفاده از مدیریت خود می توانیم نقش انجمن و اولیاء را در امور مدارس ابتدایی افزایش دهیم؟. پیشرفت های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۴ (۳ (پیاپی ۳۶))، ۱۷۱-۱۶۲.
- دهقان، حسین، مروت، برزو، و غفاری، زهرا. (۱۳۹۸). تشابه و تضاد ارزشها و هنجارهای نهاد خانواده و مدرسه و تاثیر آن بر جامعه پذیری دانش آموزان. خانواده و پژوهش، ۱۶ (۴ (پیاپی ۴۵))، ۴۱-۶۴.
- سلیقه دار، لیلیا. (۱۴۰۰). مدرسه خانوادگی. رشد مدیریت مدرسه، ۲۰ (۱ (پیاپی ۱۲۸))، ۲۶-۲۸.
- سیدان، ناهید و محسنیان، اشرف السادات. (۱۳۹۶). شیوه های بهبود تعامل بین خانواده ها با اولیای مدارس ابتدایی. تهران: پادینا.

صفایی موحد، سعید، و بهادری، بهناز. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر فرهنگ مدرسه و سرمایه فرهنگی خانواده بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان. مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی، ۲۱(۱)، ۱۲۷-۱۵۸.

عباسی، علی محمد، پرداززی، زهرا، نارمنجی، فائزه، نتیجه شوکت آباد، زینت. (۱۴۰۲). تحلیل نحوه تربیت معلم شایسته بر آموزش دانش آموزان. ششمین همایش ملی تحقیقات میان رشته ای در مدیریت و علوم انسانی.

علاقه‌بند، علی. (۱۴۰۰). جامعه شناسی آموزش و پرورش. تهران: روان.

علاقه‌بند، علی. (۱۴۰۱). مقدمات مدیریت آموزشی. تهران: روان.

علیزاده، فاطمه، و خیامی فر، فریبا. (۱۳۹۴). معلم کودکان (دوره های ابتدایی)، خصوصیات؛ اثربخشی و نقش معلم. همایش ملی آموزش ابتدایی.

معیدفر، سعید، و دارابی، سارا. (۱۳۹۱). ذهنیت دانش آموزان در میانه گفت‌وگو خانواده و مدرسه (مطالعه دانش آموزان دختر شهر ایلام). مجله مطالعات اجتماعی ایران، ۶(۱)، ۰-۰.

Boonk, L., Gijsselaers, H. J. M., Ritzen, H., & Brand-Gruwel, S. (2018). A review of the relationship between parental involvement indicators and academic achievement. Educational Research Review, 24, 10-30.

Castro, M., Expósito-Casas, E., López-Martín, E., Lizasoain, L., Navarro Asencio, E., & Gaviria, J. L. (2015). Parental involvement on student academic achievement: A meta-analysis. Educational Research Review, 14, 33-46.

Jenks, C. (2013). Childhood. Routledge.

Kasapi, Gjylmsere, (2013), Pedagogia familjare, Shkup, pp. 82.